

PRAKSISOVERSIGT · STRAFFERET

Praksisoversigt over fængsel på livstid (straffeloven §§ 33, 41, 42)

Strafframme, kvalifikation og prøveløsladelse efter straffereformen 2026

Version 2 · Opdateret 16. jul. 2026 · 21 afgørelser · 2006-2026

[Læs online](#)**INTRODUKTION**

Fængsel på livstid er den strengeste straf i dansk ret og den eneste tidsubestemte fængselsstraf. Strafframmen følger [straffelovens § 33, stk. 1](#), og selvom livstid formelt er hjemlet i en lang række bestemmelser – statsforbrydelser, terrorisme, almenfarlige forbrydelser, grov narkotikakriminalitet og internationale forbrydelser – reserverer domstolene i nyere praksis straffen til drabsforhold, hvor udgangspunktet ellers er 12 års fængsel. Prøveløsladelse er udtømmende reguleret i [§ 41](#), og tærsklen er ved lov nr. 263 af 11. februar 2026 hævet fra 12 til 20 års afsoning som led i straffereformen. Denne oversigt kortlægger, hvornår livstid idømmes, hvordan prøveløsladelsesvurderingen faktisk falder ud, hvilke rettigheder livstidsdømte har under afsoning, og hvilke menneskeretlige spørgsmål den nye 20-årstærskel rejser.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01** Fængsel på livstid er den eneste tidsubestemte fængselsstraf i dansk ret og kan efter straffelovens § 33, stk. 3, aldrig idømmes for forhold begået, før gerningsmanden fyldte 18 år.
- 02** Selvom livstid formelt er hjemlet i en række bestemmelser (statsforbrydelser, terrorisme, § 180, § 191, internationale forbrydelser), idømmes straffen i nyere dansk praksis reelt kun for drabsforhold efter § 237.
- 03** Udgangspunktet for manddrab er 12 års fængsel; livstid forudsætter særlige omstændigheder efter en konkret vurdering.
- 04** Rigsadvokatmeddelelsen udpeger tre kategorier, hvor livstid er selve udgangspunktet: drab i gentagelsestilfælde, drab på flere personer ved forskellige lejligheder uden indbyrdes forbindelse, og drab på et barn i forbindelse med en seksualforbrydelse.
- 05** Livstid kan følge af ren strafudmålingsmatematik: overstiger den beregnede straf efter § 81 b det tidsbestemte maksimum på 20 år i § 33, stk. 2, er livstid den eneste tilbageværende mulighed.
- 06** Prøveløsladelse fra livstid er udtømmende reguleret i § 41 – den almindelige 2/3-regel i § 38 finder ikke anvendelse.

- 07** Tærsklen i § 41, stk. 1, er ved lov nr. 263 af 11. februar 2026 hævet fra 12 til 20 år med virkning fra 15. februar 2026.
- 08** Forhøjelsen omfatter alle livstidsafsonere, uanset om afsoningen er påbegyndt før ikrafttrædelsen – dog ikke dømte, der ved ikrafttrædelsen allerede havde afsonet 12 år.
- 09** Adgangen til at kræve et afslag indbragt for domstolene er tilsvarende rykket fra 14 til 22 års afsoning, jf. straffuldbyrdeleslovens § 112, nr. 6.
- 10** Prøveløsladelse er ikke automatisk: § 41, stk. 2, kræver, at løsladelse ikke er "utilrådelig", og at der er sikret ophold og underhold samt accept af vilkår.
- 11** Domstolene efterprøver kun tilbageholdende kriminalforsorgens faglige skøn over utilrådelighed og griber i praksis kun ind ved sagsbehandlingsfejl eller manglende reel afprøvning.
- 12** Et gennemført udslningsforløb – uledsaget udgang, åbent fængsel, udstationering – er i praksis en forudsætning for prøveløsladelse fra livstid.
- 13** Manglende medvirken til retspsykiatrisk undersøgelse kan i sig selv bære et afslag på prøveløsladelse, fordi farligheden så ikke kan vurderes.
- 14** § 41, stk. 3, er en absolut spærring: prøveløsladelse kan slet ikke ske, når politiet oplyser om tilknytning til en gruppe i en verserende voldelig konflikt – siden 2024 også ved brug af knive og blankvåben.
- 15** § 42, stk. 1, lader retten vælge mellem genindsættelse til fortsat udståelse af livstidsstraffen og straf alene for det nye forhold.
- 16** Livstidsdømte kan som klart udgangspunkt hverken få udgang eller besøg af nye relationer i de første 10 år af afsoningen, jf. straffuldbyrdeleslovens §§ 49 a og 51 a.
- 17** Højesteret har fastslået, at EMRK artikel 12 ikke giver en livstidsdømt krav på vielse i fængslet med en person, den dømte ikke havde kontakt til før varetægtsfængslingen.
- 18** Justitsministeriet har over for Folketinget lagt til grund, at Danmarks internationale forpligtelser kræver, at en livstidsdømt senest efter 25 år får prøvet, om frihedsberøvelsen skal fortsætte.
- 19** Livstidsstraffens reelle længde har historisk ligget omkring 14 år: af 56 livstidsdømte 1951-1994 blev 45 benådet efter gennemsnitligt 14 år og 1 måned.

§ 1 Strafframmen: livstid som lovens eneste tidsubestemte fængselsstraf

Fængselsstraffens ydre rammer er fastlagt i [straffelovens § 33, stk. 1](#):

Fængsel idømmes på livstid eller på tid, ikke under 7 dage og ikke over 16 år.

Der findes altså kun to strafarter: tidsbestemt fængsel og livstid. Mellem dem ligger ét enkelt mellemtrin – § 33, stk. 2, hvorefter der kan idømmes fængsel indtil 20 år, hvor der er hjemmel til at forhøje den foreskrevne straf. Denne bestemmelse blev indsat ved **lov nr. 212 af 4. juni 1965** (konfiskation, fuldbyrdelse af frihedsstraf m.v.), hvor lovgiver blot bemærkede, at "en tilsvarende bestemmelse indeholdes allerede i § 90, stk. 2". Springet fra 20 år til livstid er dermed absolut: der findes intet tidsbestemt niveau derimellem.

§ 33, stk. 3 indeholder den eneste kategoriske udelukkelse:

En gerningsmand, der ikke var fyldt 18 år, da gerningen blev udført, kan ikke idømmes fængsel på livstid.

Bestemmelsen fik sin nuværende affattelse ved ungdomskriminalitetsloven i 2010, der ophævede den hidtidige regel om et maksimum på 8 års fængsel for gerningsmænd under 18 år. Forarbejderne forklarer skiftet:

Det foreslås, at den nuværende regel om en maksimumstraf på 8 års fængsel for kriminelle handlinger begået af personer, der var under 18 år på gerningstidspunktet, ophæves, og i stedet fastsættes det, at personer, der var under 18 år på gerningstidspunktet, ikke kan idømmes fængsel på livstid. Personer, der var under 18 år på gerningstidspunktet, kan således idømmes op til 16 års fængsel eller op til 20 års fængsel i de tilfælde, hvor der er hjemmel til at forhøje den foreskrevne straf.

Afgørende er **gerningstidspunktet**, ikke domstidspunktet. Til gengæld indebar ændringen en skærpelse i den anden ende: en 17-årig kan i dag idømmes op til 20 års fængsel, hvor loftet før 2010 var 8 år.

Hjemlen til livstid findes spredt i straffeloven: statsforbrydelser og forfatningsforbrydelser (§§ 98, 99, 107, 111, 113), terrorbestemmelserne i § 114 ff., internationale forbrydelser som folkedrab og forbrydelser mod menneskeheden (§ 118 k), almenfarlig ildspåsættelse med fare for andres liv efter § 180, grov narkotikakriminalitet efter § 191, stk. 1, 2. pkt. og manddrab efter § 237. Justitsministeriet sammenfattede rækkevidden i forarbejderne til straffereformen 2026:

Fængsel på livstid er den strengeste straf, der kan idømmes efter dansk ret. Straffen er således reserveret til de groveste forbrydelser såsom forbrydelser vedrørende landsforræderi og andre forbrydelser mod statens selvstændighed og sikkerhed eller forbrydelser mod statsforfatningen og de øverste statsmyndigheder, terrorisme m.v., visse internationale forbrydelser som eksempelvis folkedrab og forbrydelser mod menneskeheden samt manddrab.

Den formelle bredde modsvares ikke af praksis. Allerede Straffelovrådet konstaterede i **betænkning nr. 1099/1987 om strafferammer og prøveløsladelse**, at "I Danmark er fængsel på livstid hidtil kun idømt for forsætligt drab", og at det "næppe [vil] ændres væsentligt". Den vurdering holder fortsat: samtlige nyere danske livstidsdomme i denne oversigt angår drabsforhold.

LOV

Straffeloven § 33, stk. 1-3

Straffeloven § 114

Straffeloven § 180

Straffeloven § 191, stk. 1

Straffeloven § 237

Udgangspunktet for manddrab er 12 år – livstid kræver særlige omstændigheder

§ 2

Straffelovens § 237 er kortfattet:

Den, som dræber en anden, straffes for manddrab med fængsel fra 5 år indtil på livstid.

Strafferammen spænder altså over hele registeret, og kvalifikationen sker helt og holdent i praksis. Højesteret har fastlagt normalstraffen, og [Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om drab](#) udmønter den i anklagemyndighedens strafpåstande:

Som udgangspunkt skal anklagemyndigheden nedlægge påstand om 12 års fængsel i sager om drab, jf. herved f.eks. U 2022.40 H. Dette gælder også drab på en ægtefælle eller samlever jf. herved U 2010.119 H.

Det beror imidlertid på en konkret vurdering, om der foreligger særlige omstændigheder, der kan bevirke, at udgangspunktet på 12 års fængsel fraviges i skærpende eller formildende retning.

Højesteret gentog udgangspunktet ordret i **U 2022.40 H (SS-48/2021-HJR)**:

Drab straffes efter praksis som udgangspunkt med fængsel i 12 år. Det beror på en konkret vurdering, om der foreligger særlige omstændigheder, der kan bevirke, at dette udgangspunkt fraviges i skærpende eller formildende retning.

Rigsadvokatmeddelelsen understreger tillige, hvor tungt udgangspunktet vejer. Under henvisning til **U 2010.119 H** anføres, at der "skal ganske meget til for, at straffen kan nedsættes eller forhøjes med 2 år til henholdsvis 10 år og 14 år", og at mellempositioner på 11 eller 13 år kan komme på tale ved "ikke uvæsentlige formildende eller skærpende omstændigheder".

Mellem 12 år og livstid ligger derfor et betydeligt spænd, som meddelelsen kortlægger:

Gerningstype	Udgangspunkt	Kilde
Manddrab (herunder drab på ægtefælle/samlever)	12 års fængsel	U 2022.40 H, U 2010.119 H
Drab på børn	14 års fængsel	U 2005.902/2 H
Dobbeltdrab ved én lejlighed uden nærmere planlægning	16 års fængsel	U 2006.250 H, U 2006.2111 H
Drab med maskinpistol (før § 192 a-skærpelsen i 2017)	15 års fængsel	U 2018.2250 H
Drab på barn i forbindelse med seksualforbrydelse	Livstid	U 2000.2405 H, U 2005.2353 H
Drab på flere personer ved forskellige lejligheder uden indbyrdes forbindelse	Livstid	U 2007.1588/2 H
Drab i gentagelsestilfælde	Livstid	U 2018.3737 H

De tre nederste kategorier er nøglen til området: det er her, livstid ikke blot er en mulighed, men selve udgangspunktet. Alt derover – planlægning, banderelation, våbenanvendelse, kombination med anden kriminalitet – virker som skærpelsesfaktorer, der kan løfte en enkeltstående drabssag fra 12 år op til livstid.

LOV

[Straffeloven § 33, stk. 1](#)[Straffeloven § 192a, stk. 1](#)[Straffeloven § 237](#)

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret stadfæster livstidsdom for planlagt likvidering med skydevåben på åben gade 06.10.2021

§ 3 Drab i gentagelsestilfælde: livstid selv 20 år efter det første drab

Den klareste af de tre livstidskategorier er gentagelsestilfældet. I **U 2018.3737 H (Sag 59/2018)** var tiltalte dømt for et drab i 1997 og havde nu nytårsaften 2015 kvalt en kvindelig bekendt med kabel og tape, sat ild til hendes ejendom, overført penge via MobilePay og stjålet genstande. Der var gået næsten 20 år mellem de to drab og ca. 12 år siden prøveløsladelsen fra den første dom.

Højesteret formulerede reglen som en hovedregel:

Højesteret finder, at straffen for drab i tilfælde af gentagelse som udgangspunkt må fastsættes til fængsel på livstid.

Og afviste, at tidsforløbet kunne bære en fravigelse:

I det foreliggende tilfælde er der ikke grundlag for at fravige udgangspunktet om fængsel på livstid, selv om det tidligere begåede drab ligger en del tilbage i tiden. Det bemærkes herved også, at det nu begåede drab er begået samtidig med berigelseskriminalitet og brandstiftelse med betydelige ødelæggelser til følge.

Afgørelsen er værd at bemærke, fordi den gentagelsesvirkning, der følger af [§ 81](#), efter [§ 84, stk. 3](#) som hovedregel ophører efter 10 år. Højesteret behandler altså drab som en kategori, hvor gentagelsesvirkningen reelt rækker langt ud over den almindelige 10-årsgrænse. Byretten havde i øvrigt dømt med 8 stemmer mod 4 – mindretallet lagde vægt netop på tidsafstanden og på, at det nye drab ikke var detaljeret planlagt. Vestre Landsret og Højesteret stadfæstede.

LOV

[Straffeloven § 81, stk. 1](#)
[Straffeloven § 84, stk. 3](#)
[Straffeloven § 181, stk. 1](#)
[Straffeloven § 237](#)

PRAKSIS **Højesteret** · Livsvarigt fængsel for drab i gentagelsestilfælde, databedrageri og brandstiftelse – Betydningen af en 20 år gammel drabssag

12.09.2018

§ 4 § 81 b-mekanikken: når regnestykket tvinger livstid frem

Den mest lærerige moderne livstidsafgørelse er **U 2022.40 H (SS-48/2021-HJR)**, fordi den viser, at livstid kan følge af strafudmålingens *aritmetik* snarere end af en fri vurdering af gerningens grovhed.

Tiltalte skød den 19. november 2018 forurettede to gange i hovedet på kort afstand, mens denne sad i en bil på Hejrevej i København. Byret og landsret havde begge fastsat straffen til livstid; for Højesteret var alene strafudmålingen omtvistet. Tiltalte påstod formildelse til højst 18-20 års fængsel og gjorde gældende, at princippet om modereret kumulation måtte anvendes ved skærpeelse efter [§ 81 b](#) på samme måde som ved [§ 81 a](#).

Højesteret fastlagde først grundstraffen:

Højesteret finder herefter, at straffen – inden forhøjelse efter § 81 b – i medfør af princippet om modereret kumulation ville skulle udmåles til fængsel i ikke under 15 år.

Retten lagde vægt på, at drabet "havde karakter af en nøje planlagt likvidering udført på grov og kynisk måde med skydevåben", og præciserede en vigtig dobbelttællingsbegrænsning: ved fastsættelsen af den straf, der skal forhøjes efter [§ 81 b](#), må der ikke *tillige* lægges vægt på, at våbnet blev anvendt på offentligt sted – det indgår allerede i skærpeelsen.

Derefter blev regnestykket afgørende:

Beregningstrin	Beskrivelse	Resultat
Grundstraf	Drab og samtidige overtrædelser (modereret kumulation)	Min. 15 år
Skærpelse efter § 81 b	Forhøjelse med det halve	Min. 22,5 år
Endelig dom	Overstiger maks. tidsbestemt straf på 20 år, jf. § 33, stk. 2	Livstid

Da den beregnede straf oversteg det tidsbestemte maksimum, var livstid den eneste tilbageværende mulighed. [Rigsadvokatmeddelelsen](#) sammenfatter dommen således:

I U 2022.40 H fandt Højesteret, at straffen for et drab begået under anvendelse af en pistol eller en revolver isoleret set skulle udmåles til fængsel i ikke under 15 år. [...] Da betingelserne for at forhøje straffen efter straffelovens § 81 b var opfyldt, idet drabet var begået på et offentligt tilgængeligt sted ved brug af et skydevåben, blev straffen i det konkrete tilfælde imidlertid udmålt til fængsel på livstid.

Konsekvensen er væsentlig: efter skærpelsen af § 192 a i 2017 og indførelsen af § 81 b er springet fra 20 år til livstid ikke længere et diskretionært valg i sager om skudlikvideringer på offentligt tilgængeligt sted – det er en følge af, at strafferammen for tidsbestemt fængsel er brugt op. Til sammenligning fastsatte Højesteret i **U 2018.2250 H** straffen til 15 år for et drab med maskinpistol; forholdene var dér begået før straffeskærpelsen af § 192 a.

LOV

[Straffeloven § 33, stk. 2](#)
[Straffeloven § 81b](#)
[Straffeloven § 81a](#)
[Straffeloven § 192a, stk. 1](#)
[Straffeloven § 237](#)

PRAKSIS **Højesteret** · Højesteret stadfæster livstidsdom for planlagt likvidering med skydevåben på åben gade 06.10.2021

Landsretternes livstidsdomme 2024-2025: banderelaterede likvideringer

Højesterets § 81 b-mekanik slår igennem i landsretternes praksis, hvor de nyere livstidsdomme næsten uden undtagelse angår planlagte, våbenbårne og ofte banderelaterede drab. Fælles for dem er kombinationen af § 237 med § 192 a og § 81 b – præcis den konstellation, der efter U 2022.40 H tvinger straffen over det tidsbestemte loft.

- **S-530-23** (4. september 2024): landsretten stadfæstede livstidsdom for manddrab begået i forening og ulovlig våbenbesiddelse på offentligt tilgængeligt sted. Dommen anvender § 237, § 81 b, § 192 a, stk. 1, § 89 og § 288, stk. 2.
- **SS-2714/2024-OLR** (25. september 2025): stadfæstelse af livstidsdom for **medvirken** til drab og ulovlig våbenbesiddelse – her med § 81 a (bandekonflikt) i spil sammen med § 237, § 192 a og § 181. Afgørelsen viser, at livstid ikke er forbeholdt den, der affyrer skuddet.
- **SS-1716/2023-OLR** (30. september 2025): livstid for planlagt banderelateret drab og drabsforsøg – en likvidering udført af en lejemororder og medvirkende, pådømt efter § 237, § 21, § 23, stk. 1 og § 81 b.

Mønsteret er entydigt: **planlægning + skydevåben + offentligt tilgængeligt sted + bandekontekst** er den kombination, der i dag producerer livstidsdomme, og medvirken og anstiftelse behandles på linje med den udførende gerningsmand.

Spørgsmålet om, hvornår § 81 a-skærpelsen overhovedet er anvendelig, er ikke ukontroversielt. Den Særlige Klageret genoptog i [25/30584](#) (25. maj 2026) en landsretsdom, netop for så vidt angik anvendelsen af [§ 81 a, stk. 1](#):

Klageretten finder endvidere, at der i lyset af Østre Landsrets dom af 8. april 2025 i sag S-1590-23 er tilvejebragt nye oplysninger om karakteren af konflikten mellem grupperne NBV og 9hunna, der gør det antageligt, at disse oplysninger – hvis de havde foreligget for landsretten i den foreliggende sag – kunne have bevirket, at forhold 1 ikke var henført under straffelovens § 81 a, stk. 1.

Klageretten fastslog samtidig sin kompetence: selvom § 81 a er en ren strafforhøjelsesbestemmelse, må spørgsmålet om, hvorvidt et forhold med rette er henført under den, "ganske ligestilles" med spørgsmålet om anvendelse af en væsentlig mildere straffebestemmelse, jf. [retsplejelovens § 977, stk. 1, nr. 1](#). Da bevisbedømmelsen af, om der forelå en verserende konflikt, er den samme byggesten, som bærer både strafskærpelsen og prøveløsladelsesspærringen i [§ 41, stk. 3](#), har afgørelsen rækkevidde ud over strafudmålingen.

LOV

[Retsplejeloven § 977, stk. 1](#)
[Straffeloven § 81a, stk. 1](#)
[Straffeloven § 81b](#)
[Straffeloven § 192a, stk. 1](#)
[Straffeloven § 237](#)

PRAKSIS	Landsretten · Livstid for planlagt banderelateret drab og drabsforsøg: Likvidering udført af lejemor og medvirkende	30.09.2025
	Landsretten · Landsretten stadfæster livstidsdom for medvirken til drab og ulovlig våbenbesiddelse	25.09.2025
	Landsretten · Stadfæstelse af livstidsdom for manddrab begået i forening og ulovlig våbenbesiddelse på offentligt tilgængeligt sted	04.09.2024
	Den Særlige Klageret · Genoptagelse af straffesag om anvendelse af straffelovens § 81 a efter nye oplysninger om bandekonflikt	25.05.2026

§ 6 Fra benådning til prøveløsladelse: § 41's tilblivelse og den historiske afsoningstid

Frem til årtusindskiftet kunne en livstidsdømt kun løslades ved **benådning**. [Betænkning nr. 1181/1989 om en lov om fuldbyrdelse af straf](#) konstaterede kort: "Løsladelse fra straf af fængsel på livstid kan ikke ske ved prøveløsladelse, men kun ved benådning."

Den ordning gav både forudsigelighedsproblemer og retssikkerhedsproblemer. Straffelovrådet beskrev i [betænkning nr. 1099/1987](#) dilemmaet:

Straffen indeholder for det andet det særlig tyngende element, at den er tidsubestemt. Selv med grundigt kendskab til benådningspraksis kan den dømte ikke vide, hvornår han selv vil blive løsladt.

De faktiske afsoningstider er dokumenteret usædvanligt præcist. Folketingets Ombudsmand indhentede til brug for sagen om [afslag på ansøgning om benådning af livstidsfange](#) Justitsministeriets fulde statistik:

56 personer er fra 1951 til udgangen af 1994 idømt livsvarigt fængsel. 45 af disse personer er blevet benådet. [...] De 45 personer der er blevet benådet for deres livstidsstraf, har i gennemsnit udstået 14 år og én måned af deres straf. De fem personer af de 45 der har udstået den længste straf, har afsonet henholdsvis 20 år og fire måneder, 19 år og syv måneder, 19 år og seks måneder, 18 år og to måneder og 18 år af deres livstidsstraf.

Sagen er samtidig instruktiv om ombudsmandens prøvelsesintensitet på området:

En afgørelse om benådning bygger på en afvejning af en række hensyn; hertil kommer – som i den foreliggende sag – visse sagkyndige vurderinger af lægevidenskabelig karakter. Efter de regler der gælder for min virksomhed, kan jeg kun kritisere en sådan afgørelse hvis der foreligger særlige omstændigheder. Hermed sigter jeg navnlig til forvaltningsretlige mangler i forbindelse med afgørelsen, f.eks. at der er blevet lagt vægt på ulovlige hensyn, at der er handlet i strid med en lighedsgrundsætning, eller at der i øvrigt er begået fejl der kan have haft betydning for sagens udfald.

Problemet i den konkrete sag var netop lighedsgrundsætningen: klageren havde afsonet 29 år og tre måneder – ca. ni år længere end den næstlængste afsoning siden 1951 og ca. 15 år længere end gennemsnittet. Ombudsmanden konstaterede, at "der er tale om en meget væsentlig forskelsbehandling", og at spørgsmålet var, om den var "sagligt tilstrækkeligt velbegrundet".

Denne retssikkerhedsmæssige spænding førte til nyordningen i § 41 som følgelov til straffuldbyrdelsesloven. [Straffelovrådets betænkning nr. 1424/2003 om straffastsættelse og strafferammer](#) beskriver den nye ordning:

Straffelovens § 41, stk. 1, indebærer, at der, når 12 år af en straf af fængsel på livstid er udstået, administrativt kan træffes beslutning om prøveløsladelse fra straf af fængsel på livstid. [...] Det indebærer, at der i forbindelse med en beslutning om prøveløsladelse fra straf af fængsel på livstid skal foretages en konkret vurdering af den dømtes forhold svarende til den vurdering, der foretages ved afgørelse om løsladelse af livstidsdømte ved benådning.

Den almindelige regel i § 38 om prøveløsladelse efter 2/3 af straffetiden finder **ikke** anvendelse på livstidsstraf – § 41 er den udtømmende hjemmel. Kompetencen ligger formelt hos justitsministeren, men blev ved **lov nr. 739 af 25. juni 2014** (reorganisering af kriminalforsorgen) gjort delegerbar. Forarbejderne præciserede fordelingen:

Bemyndigelsen vil blive anvendt til at overlade afgørelseskompetencen i sager om prøveløsladelse og genindsættelse til kriminalforsorgsområderne. Kompetencen til at træffe afgørelse vedrørende prøveløsladelse af livstidsdømte vil dog blive delegeret til Direktoratet for Kriminalforsorgen.

Afgørelser om prøveløsladelse af livstidsdømte træffes altså centralt – i dag af Styrelsen for Danmarks Fængsler – og kan ikke påklages administrativt, jf. [Løsladelsesvejledningen pkt. 75](#). Kontrollen ligger i stedet hos domstolene efter [straffuldbyrdelseslovens § 112](#).

LOV

[Straffeloven § 38, stk. 1](#)[Straffeloven § 41, stk. 1](#)[Straffuldbyrdelsesloven § 80, stk. 1-2](#)[Straffuldbyrdelsesloven § 112](#)

§ 7 Tærsklen hævet fra 12 til 20 år – strafreformen 2026

Den væsentligste ændring på området i nyere tid er gennemført ved **lov nr. 263 af 11. februar 2026** ([lov om ændring af straffeloven, retsplejeloven, lov om fuldbyrdelse af straf m.v. og forskellige andre love](#)), der udmønter

dele af *Aftale om strafreform og kriminalforsorgens økonomi 2026-2030*, indgået 25. juni 2025. Loven trådte i kraft **15. februar 2026**.

Indgrebet i [§ 41, stk. 1](#) er sprogligt minimalt – "12 år" ændres til "20 år" – men indholdsmæssigt gennemgribende. Forarbejderne til bestemmelsen udtrykker det direkte:

Den foreslåede ændring vil medføre, at der tidligst efter afsoning i 20 år administrativt kan træffes beslutning om prøveløsladelse fra straf af fængsel på livstid.

Ændringen vil omfatte alle dømte, der afsoner en straf af fængsel på livstid, uanset om afsoningen er påbegyndt før lovens ikrafttræden. Det skal dog ikke gælde for dømte, som ved lovens ikrafttræden allerede har afsonet i 12 år, og hvor der som udgangspunkt allerede administrativt vil være taget stilling til spørgsmålet om prøveløsladelse, jf. lovforslagets § 14, stk. 3.

Der er med ændringen ikke forudsat en ændring af reglerne om, hvorvidt den dømte skal prøveløslades, og det vil således fortsat bero på en afvejning af samtlige sagens omstændigheder, om der er grundlag for en prøveløsladelse efter reglerne i straffelovens § 41, stk. 2.

Overgangsreglen er central. Hovedreglen er tilbagevirkende i den forstand, at den rammer alle igangværende afsoninger. Undtagelsen er skarpt afgrænset: har den dømte pr. 15. februar 2026 afsonet 12 år, gælder den gamle tærskel fortsat. Justitsministeriet begrundede i høringsnotatet det brede anvendelsesområde med, "at den politiske aftale får effekt hurtigst muligt", og henviste til, at samme model blev anvendt ved **lov nr. 157 af 31. januar 2022** om indskrænkning af livstidsdømtes rettigheder.

Ændringen er fulgt af tre afledte tilpasninger:

Regel	Før	Efter	Hjemmel
Tidligste prøveløsladelse	12 år	20 år	Straffeloven § 41, stk. 1
Domstolsprøvelse af afslag	14 år	22 år	Straffuldbyrdelsesloven § 112
Strafberegning af prøveløsladelsestidspunkt	12 år	20 år	Strafberegningsbekendtgørelsen § 15

Justitsministeriet begrundede tilpasningen af domstolsadgangen med et ønske om at bevare intervallet:

Det vil betyde, at der fremover fortsat vil gælde en tidsmæssig grænse på to år fra, hvornår der tidligst kan træffes beslutning om prøveløsladelse, indtil en nægtelse af prøveløsladelse for livstidsdømte kan kræves indbragt til prøveløsladelse for retten.

Det administrative regelværk er allerede fulgt med. [Bekendtgørelse om løsladelse af dømte, der udstår fængselsstraf § 2](#) fastslår nu, at afgørelse skal træffes så betids, at prøveløsladelse "kan ske straks efter udståelse af 20 år af straffen på fængsel på livstid", og [Løsladelsesvejledningen pkt. 17](#) gengiver reglen ordret.

Lovforslaget (L 83, fremsat 27. november 2025) blev vedtaget den 11. februar 2026 med 102 stemmer for og 4 imod (EL). Enhedslisten anførte i Retsudvalgets betænkning af 22. januar 2026:

Forslaget om at forhøje grænsen for, hvornår der tidligst kan ske prøveløsladelse af livstidsdømte, fra 12 til 20 år, giver anledning til alvorlig bekymring. Enhedslisten finder, at forslaget indebærer en væsentlig skærpelse af livstidsstraffen, som vil svække retssikkerheden og udsigten til resocialisering og håbet for de indsatte, uden at der er dokumenteret en tilsvarende samfundsmæssig gevinst, samtidig med at tiltaget har karakter af straf med tilbagevirkende kraft.

Under høringen (Justitsministeriets udkast af 14. oktober 2025, frist 11. november 2025) anførte Den Sociale Retshjælps Fond, High:Five og SAVN, at forslaget hverken var begrundet eller hensigtsmæssigt, og Dansk Socialrådgiverforening pegede på, at der ikke foreligger dokumentation for, at længere minimumsperioder har kriminalpræventiv effekt. Hjælp Voldsofre støttede omvendt initiativet som en forbedring af den forurettedes retsstilling. Justitsministeriet fastholdt forslaget uændret med henvisning til, at livstid "er reserveret til de groveste forbrydelser".

Et høringssvar pegede desuden på en utilsigtet asymmetri: mens tærsklen for prøveløsladelse hæves fra 12 til 20 år, blev 10-årsgrænsen i [straffuldbyrdeleslovens § 24 a](#) for overførsel fra lukket til åbent fængsel ikke justeret tilsvarende – hvilket relativt set fremrykker adgangen til åben afsoning fra over 80 pct. til halvdelen af mindsteafsoningstiden.

LOV

[Straffeloven § 41, stk. 1-2](#)[Straffuldbyrdelesloven § 24a](#)[Straffuldbyrdelesloven § 80, stk. 1](#)[Straffuldbyrdelesloven § 112](#)

§ 8 Utilrådelighedsvurderingen efter § 41, stk. 2 – og udslusningskravets cirkelslutning

Tærsklen på 20 år er kun adgangsbilletten. Selve prøveløsladelsen forudsætter efter [§ 41, stk. 2](#), at den dømtes forhold **ikke gør løsladelse utilrådelig**, at der er sikret passende ophold og arbejde eller andet underhold, og at den dømte erklærer at ville overholde vilkårene. [Løsladelsesvejledningen pkt. 18](#) beskriver vurderingen:

Også ved prøveløsladelse af livstidsdømte skal der foretages en konkret og aktuel vurdering af den dømtes forhold. I denne vurdering skal bl.a. indgå oplysninger om risikoen for recidiv til kriminalitet og oplysninger om den dømtes farlighed. Desuden skal oplysninger om det hidtidige afsoningsforløb, herunder om den indsatte har været i stand til at administrere de lempelser i afsoningsforløbet, den pågældende har fået, herunder udgang, ophold i åbent fængsel, frigang m.v., indgå i vurderingen.

Der indhentes udtalelse fra både Retslægerådet og anklagemyndigheden. Retspraksis viser et konsistent billede: **domstolene efterprøver kun tilbageholdende det faglige skøn.**

I [BS-1929/2009-HRS](#) havde en kvinde, livstidsdømt ved Østre Landsret i 1996 og stadfæstet af Højesteret i 1997, afsonet 14 år, gennemført et gradvist udgangsforløb siden 2000 og haft uledsagede udgange siden 2005. En psykiatrisk erklæring forelagt Retslægerådet udelukkede væsentlig risiko for personfarlig adfærd. Alligevel stadfæstede retten afslaget:

Da Domfældte afsoner livstidsstraf for grov personfarlig kriminalitet, finder retten ikke grundlag for at tilsidesætte Direktoratets vurdering af, at prøveløsladelse først kan finde sted efter gennemførsel af et længerevarende udslusningsforløb, der bl.a. indeholder overførsel til åbent fængsel eller pension.

I **BS-1950/2009-VLR** – hvor kærende var dømt for at have brændt en 4-årig og dennes mor inde, og en 7-årig døde af forbrændinger – lagde Vestre Landsret vægt på, at farlighedsspørgsmålet "ofte står i forgrunden" ved prøveløsladelse af livstidsdømte, og at forholdenes særlige grovhed sammenholdt med hensynet til retsfølelsen talte imod løsladelse.

Den mest oplysende afgørelse er **BS-28744/2020-GLO** (21. maj 2021). Klageren, livstidsdømt for manddrab og røveri af særlig farlig karakter, havde gennemført over 20 ledsagede kulturudgange uden problemer, var trappet ud af benzodiazepiner og havde rene urinprøver. Han gjorde gældende, at han var fastholdt i en cirkelslutning: uden uledsaget udgang kunne farligheden ikke afprøves, og uden afprøvet farlighed ingen prøveløsladelse. Retten stadfæstede afslaget:

Efter en samlet vurdering af alle sagens omstændigheder, herunder at Klager er dømt for særdeles personlig kriminalitet, at der foreligger to modsatrettede psykiatriske vurderinger under indlæggelse fra henholdsvis 2014 på Nordvang og i 2016 på Sct. Hans Hospital, uden at der er udarbejdet en egentlig retspsykiatrisk erklæring med forelæggelse for Retslægerådet, sammenholdt med Klagers tidligere misbrugsproblematik, og at Klager, der fortsat afsoner i Fængsel 1 uden at være afprøvet med væsentlig større frihedsgrader, har et meget begrænset netværk, tiltræder retten, at det ... er fundet utilrådeligt, at løslade Klager på prøve.

Men retten anerkendte samtidig cirkelslutningens realitet og formulerede en utvetydig forventning til myndigheden:

Det er således fortsat påtrængende nødvendigt, at direktoratet overvejer, hvordan Klagers videre udslusningsforløb kan tilrettelægges på en måde, der giver mulighed for at vurdere ham og hans eventuelle farlighed under friere former, således at det fremadrettet kan indgå i vurderingen af hans mulighed for prøveløsladelse.

Grænsen for domstolenes tilbageholdenhed er dermed forvaltningsretlig: når myndigheden ikke tilvejebringer grundlaget for sin egen vurdering, kan afgørelsen falde. Det skete i **BS-20193/2021-OLR** (23. december 2021), hvor Østre Landsret **hjemviste** sagen om prøveløsladelse af en livstidsdømt til Kriminalforsorgen.

Omvendt kan den dømtes egen manglende medvirken bære et afslag. I **BS-9326/2022-HJR** (29. juni 2022) stadfæstede Højesteret et afslag på prøveløsladelse af en livstidsdømt netop med henvisning til manglende medvirken til mentalundersøgelse, jf. **§ 41, stk. 2**. Nægter den dømte at lade sig undersøge, kan farligheden ikke afkræftes – og utilrådelighedsvurderingen falder da ud til ugunst.

Selv efter et afslag er sagen ikke lukket. Efter **§ 4 i løsladelsesbekendtgørelsen** påhviler det fængselskredsen at tage spørgsmålet op igen, "således at der kan tages stilling til spørgsmålet om prøveløsladelse senest 1 år efter nægtelsen".

LOV

[Straffeloven § 41, stk. 2](#)
[Straffeloven § 237](#)
[Straffuldbyrdsloven § 80, stk. 2](#)
[Straffuldbyrdsloven § 112](#)

PRAKSIS	Højesteret · Højesterets afslag på prøveløsladelse af livstidsdømt grundet manglende medvirken til mentalundersøgelse	29.06.2022
	Landsretten · Landsretten hjemviser sag om prøveløsladelse af livstidsdømt til Kriminalforsorgen	23.12.2021
	Landsretten · Landsrettens kendelse om stadfæstelse af afslag på prøveløsladelse for livstidsdømt	19.11.2009
	Byretten · Stadfæstelse af afslag på prøveløsladelse for livstidsdømt drabsmand	21.05.2021
	Byretten · Prøveløsladelse af livstidsdømt – krav om udslusningsforløb	02.09.2009

§ 41, stk. 3 og 4: bandekonflikt og programdeltagelse som spærringer

Ud over utilrædelighedsvurderingen indeholder § 41 to selvstændige spærringer, som begge stammer fra bandepakkerne.

Bandekonflikt-spærringen i § 41, stk. 3 blev indsat ved **lov nr. 733 af 25. juni 2014** (initiativer mod rocker- og bandekriminalitet m.v.). Bestemmelsen er kategorisk:

Prøveløsladelse kan ikke ske, hvis den dømte af politiet skønnes at have tilknytning til en gruppe af personer, som er aktivt involveret i en verserende voldelig konflikt med en anden gruppe af personer, og politiet oplyser, at der inden for den gruppe, som den dømte skønnes at have tilknytning til, som led i konflikten enten er anvendt knive og blankvåben m.v. eller skydevåben eller er anvendt våben eller eksplosivstoffer, som på grund af deres særdeles farlige karakter er egnet til at forvolde betydelig skade, eller er begået brandstiftelse omfattet af § 180.

Forarbejderne fastslog, at bestemmelsen indholdsmæssigt svarer til den samtidige regel for tidsbestemte straffe i § 38, stk. 5. Bemærk konstruktionen: udløseren er **politiets skøn og oplysning** – ikke en domstolsprøvet konstatering. Spærringen er absolut og indebærer, at en livstidsdømt med bandetilknytning i praksis ikke kan prøveløslades, så længe konflikten verserer, uanset hvor upåklageligt afsoningsforløbet i øvrigt har været.

Anvendelsesområdet blev udvidet ved **lov nr. 665 af 11. juni 2024** (bandepakke IV), der indsatte "knive og blankvåben m.v." i opregningen. Forarbejderne forklarer:

Det vil indebære, at prøveløsladelse endvidere ikke kan ske, hvis den dømte af politiet skønnes at have tilknytning til en gruppe af personer, som aktivt er involveret i en verserende voldelig konflikt med en anden gruppe af personer, og politiet oplyser, at der inden for den gruppe, som den dømte skønnes at have tilknytning til, som led i konflikten er anvendt knive og blankvåben m.v. omfattet af knivlovens §§ 1-2.

Ændringen skal ses i sammenhæng med den samtidige udvidelse af § 81 a – hvilket netop gør bevisbedømmelsen af konfliktens karakter, som Den Særlige Klageret behandlede i **25/30584**, dobbelt relevant: den samme faktiske konstatering bærer både strafskærpelsen ved dommen og spærringen ved prøveløsladelsen.

Spærringen er dog dynamisk. Efter § 4 i **løsladelsesbekendtgørelsen** skal fængselskredsen ved afslag efter § 41, stk. 3 tage spørgsmålet op på ny, "således at der 3 måneder efter nægtelsen og herefter løbende hver tredje måned kan træffes en ny afgørelse om, hvorvidt der fortsat er grundlag for at nægte prøveløsladelse".

Programkravet i § 41, stk. 4 blev indsat ved **lov nr. 672 af 8. juni 2017** (styrket indsats mod rocker- og bandekriminalitet m.v.). Bestemmelsen gør prøveløsladelse af livstidsdømte, der er dømt efter § 81 a, betinget af deltagelse i et kriminalforsorgsprogram, og – hvor særlige omstændigheder ikke taler herimod – tilsvarende for dømte efter straffelovens 12. eller 13. kapitel (stats- og terrorforbrydelser). Forarbejderne beskriver programtyperne og kvalitetskravet:

I forhold til indsatte dømt efter straffelovens § 81 a, vil et relevant program navnlig kunne bestå af et exit-forløb med henblik på at få den indsatte til at forlade en rocker- eller bandegruppering. I forhold til indsatte dømt for overtrædelse af de i straffelovens 12. eller 13. kapitel omhandlede forbrydelser, hvor kriminaliteten udspringer af religiøs ekstremisme, vil et relevant program navnlig kunne være et afradikaliserings-forløb [...]

Det forudsættes i alle tilfælde, at den indsatte deltager i programmet fastsat af kriminalforsorgen på aktiv og tilfredsstillende vis. Dette indebærer bl.a., at det ikke er tilstrækkeligt, at den indsatte blot møder op til det fastsatte

program, hvis ikke den pågældende i øvrigt er deltagende og viser interesse for det fastsatte program samt giver udtryk for en reel intention om at forlade henholdsvis den relevante rocker- eller bandegruppering eller det radikaliserede eller ekstremistisk miljø.

Hverken stk. 3 eller stk. 4 gælder for udlændinge, der er udvist ved dom og kan udsendes i forbindelse med løsladelsen. Ordningen finder derimod anvendelse på udviste, hvor der ikke er udsigt til, at udsendelsen kan effektueres.

Bliver den dømte prøveløsladt, følger vilkårene af [§ 41, stk. 5-7](#): prøvetid på op til 5 år, [§ 57](#) om vilkår finder tilsvarende anvendelse, og der skal som udgangspunkt fastsættes kontaktforbud til gruppen samt fortsat programdeltagelse. [Løsladelsesvejledningen pkt. 40](#) fremhæver, at der for livstidsdømte – modsat tidsbestemt dømte – ikke gælder nogen almindelig 3-årsgrænse for prøvetiden, og at "i mange tilfælde vil der skulle fastsættes en prøvetid på 5 år". Vejledningen tilføjer en praktisk vigtig pointe: vurderes der behov for en prøve- og tilsynstid på mere end 5 år – f.eks. ved seksualkriminalitet, hvor længerevarende kønsdriftsdæmpende behandling er nødvendig – "må prøveløsladelse anses for utilrådelig", og benådning med længere vilkår må i stedet overvejes.

LOV

[Straffeloven § 38, stk. 5](#)[Straffeloven § 41, stk. 3-7](#)[Straffeloven § 57](#)[Straffeloven § 81a](#)[Straffeloven § 180](#)

PRAKSIS

Den Særlige Klageret · Genoptagelse af straffesag om anvendelse af straffelovens § 81 a efter nye oplysninger om bandekonflikt

25.05.2026

§ 10 § 42: genindsættelse til fortsat udståelse af livstidsstraffen

[Straffelovens § 42](#) regulerer, hvad der sker, når en prøveløsladt livstidsdømt begår ny kriminalitet:

Begår den prøveløsladte nyt strafbart forhold i prøvetiden, og foretages der inden dennes udløb rettergangsskridt, hvorved den pågældende sigtes for forholdet, kan retten ved dom træffe afgørelse om, at den pågældende skal genindsættes til udståelse af livstidsstraffen. Når omstændighederne taler derfor, kan retten i stedet idømme straf alene for det nye forhold, eventuelt i forbindelse med en ændring af vilkårene for prøveløsladelsen.

To forhold er værd at fremhæve.

For det første er kompetencen domstolenes, ikke myndighedens. [Betænkning nr. 1424/2003](#) forklarer arkitekturen:

Da der i de tilfælde, som omfattes af § 42, stk. 1, er tale om at pådømme strafbart forhold, indbringes sagen for retten af anklagemyndigheden i overensstemmelse med retsplejelovens almindelige ordning. Herefter vil retten afhængig af sagens konkrete omstændigheder ved dom kunne bestemme, at den dømte genindsættes til afsoning af livstidsstraffen. Taler omstændighederne for det, f.eks. ved kriminalitet af mindre grovhed, vil retten i stedet kunne idømme betinget eller ubetinget straf, herunder også bøde, alene for det nye forhold, eventuelt i forbindelse med ændring af vilkårene for prøveløsladelsen.

Bestemmelsen svarer efter betænkningen "i forenklet form" til [§ 61, stk. 2](#) om betinget dømte. Retten har altså et reelt valg, og bagatelkriminalitet fører ikke automatisk til genindsættelse. Der gælder ingen fællesstraf-konstruktion som ved tidsbestemte straffe – enten genindsættes den dømte til den fulde livstidsstraf, eller også straffes alene det nye forhold.

For det andet nulstilles prøvetiden ved fornyet prøveløsladelse. [Betænkning nr. 1424/2003](#) fremhæver denne afvigelse fra reglerne om tidsbestemt straf:

Prøvetiden ved en eventuel ny prøveløsladelse kan efter § 41, stk. 3, fastsættes op til 5 år. Der skal ikke i denne højeste prøvetid ske fradrag for den tid, i hvilken den pågældende tidligere har været prøveløsladt. Ordningen med prøveløsladelse fra livstidsstraf afviger herved fra reglerne om prøveløsladelse efter genindsættelse til fortsat afsoning af tidsbestemt straf.

Løsladelsesvejledningen pkt. 40 gengiver dette: en genindsat livstidsdømt, der senere prøveløslades på ny, kan igen pålægges en prøvetid på fulde 5 år, hvor der for tidsbestemt dømte skal ske fradrag efter [§ 40, stk. 6](#).

[§ 42, stk. 2](#) håndterer den mildere situation – rene vilkårsovertrædelser uden ny kriminalitet – ved at henvise til [§ 40, stk. 2-5](#). Her kan der reageres administrativt med advarsel eller vilkårsændring; genindsættelse kan kun ske "under særlige omstændigheder", og afgørelsen kan kræves domstolsprøvet efter [straffuldbydelseslovens § 112](#). Ved genindsættelse indtræder en pligt til at træffe ny afgørelse om prøveløsladelse senest 1 år efter, jf. [løsladelsesbekendtgørelsens § 4](#).

Efter forarbejderne til programvilkårene i 2017 er udgangspunktet dog skærpet for de særlige vilkårstyper:

Det forudsættes med den foreslåede bestemmelse [...] at det klare udgangspunkt i sager om overtrædelse af et vilkår om fortsat at deltage i et program fastsat af kriminalforsorgen vil være, at den løsladte genindsættes til fortsat afsoning af reststraffen.

LOV

[Straffeloven § 40, stk. 2-6](#)[Straffeloven § 41, stk. 5](#)[Straffeloven § 42, stk. 1-2](#)[Straffeloven § 61, stk. 2](#)[Straffuldbydelsesloven § 112](#)

§ 11 10-årsreglen: livstidsdømtes udgang, besøg og retten til at gifte sig

Ved [lov nr. 157 af 31. januar 2022](#) om indskrænkning af livstidsdømtes og visse forvaringsdømtes rettigheder indførtes to nye bestemmelser i straffuldbydelsesloven med virkning fra 1. februar 2022:

- [§ 49 a](#): en livstidsdømt kan ikke opnå udgangstilladelse, før 10 år af straffen er udstået, medmindre udgangen sker til bestemte særlige formål.
- [§ 51 a](#): en livstidsdømt må ikke uden tilladelse modtage besøg i de første 10 år. Kriminalforsorgen **skal** give tilladelse til besøg fra nærtstående eller personer, den indsatte havde kontakt til før varetægtsfængslingen; andre kan tillades, "hvis særlige omstændigheder taler herfor".

Udgangsvejledningen pkt. 68 præciserer, at 10-årsgrænsen gælder "uanset, om den indsatte er placeret i åben eller lukket institution", og at fravigelsesmuligheden "forudsættes at have et snævert anvendelsesområde".

Kompetencen i udgangssager for livstidsdømte ligger hos Styrelsen for Danmarks Fængsler, jf.

[udgangs-cirkulærets § 18](#), og [Besøgsbekendtgørelsen § 1](#) udmønter besøgsbegrænsningen.

Reglernes tilbagevirkende dimension er prøvet ved domstolene. I [BS-29903/2021-SVE](#) (15. marts 2024) behandlede byretten netop gyldigheden af et udgangsafslag til en livstidsdømt og 10-årsreglens forhold til forbuddet mod tilbagevirkende kraft. Spørgsmålet om, hvilken instans der skal behandle sådanne sager, blev afklaret i [BS-34875/2022-OLR](#) (11. januar 2023), hvor landsretten tog stilling til henvisning efter [retsplejelovens § 226](#).

Det principielle opgør kom i [62061/2025](#) (Højesteret, 26. juni 2026). B afsonede livstid for planlagt manddrab efter [§ 237](#), usømmelig omgang med lig efter [§ 139, stk. 1](#) og seksuelt overgreb af særlig farlig karakter efter [§ 225](#), jf. [§ 216, stk. 3](#). A havde som 17-årig af egen drift skrevet til ham i fængslet i begyndelsen af 2018; de har aldrig mødt hinanden. Da al kontakt blev afbrudt ved lovens ikrafttræden i februar 2022, søgte parret om vielse – hvilket efter [ægteskabslovens § 21, stk. 1](#), jf. [§ 20, stk. 2](#), forudsætter samtidig fysisk tilstedeværelse og altså enten udgang eller besøg.

Højesteret fortolkede først loven. Om [§ 49 a](#) fastslog retten, at forarbejderne forudsætter, at formålene i [udgangsbekendtgørelsens § 31, stk. 2](#) – herunder indgåelse af ægteskab – ikke kan begrunde udgang inden for de første 10 år. Om besøgsreglen udtalte Højesteret:

Forarbejderne til § 51 a, stk. 2, 2. pkt., må forstås sådan, at bestemmelsen ikke giver mulighed for besøgstilladelse til en person, som den indsatte ikke havde kontakt til før varetægtsfængslingen, med henblik på, at vedkommende og den indsatte indgår ægteskab. Justitsministerens besvarelse af 13. december 2021 af spørgsmål nr. 6 vedrørende lovforslaget giver ikke grundlag for en anden forståelse.

Derefter prøvede Højesteret, om **EMRK artikel 12** giver et videre krav end loven. Retten lagde vægt på EMD's praksis – herunder at personlig frihed ikke er en forudsætning for at udøve retten til ægteskab (*Frasik mod Polen*), at prøvelsen under artikel 12 ikke er en nødvendighedstest, men et spørgsmål om vilkårlighed eller uproportionalitet, og at myndighederne ikke kan blokere retten ud fra subjektive vurderinger af forholdets kvalitet (*Jarewicz mod Polen*). Afgørende blev *Draper*-forbeholdet fra Kommissionens rapport af 10. juli 1980:

It is conceivable that in cases involving certain types of offences, a restriction on the right to marry could be justified on the basis of considerations of public interest [...]. However a general restriction on all life sentence prisoners cannot be so justified.

Højesteret anså forbeholdet for opretholdt i EMD's efterfølgende praksis og foretog en konkret vurdering, hvor der blev lagt vægt på kriminalitetens karakter og alvor, de retspsykiatriske erklæringers konklusion om svær personlighedsmæssig afvigelse og høj risiko for recidiv af seksualkriminalitet, samt at A var 17 år, da hun kontaktede B:

Højesteret finder efter en samlet vurdering, at de anførte omstændigheder, herunder karakteren og alvoren af den begåede kriminalitet og Bs personlige forhold, tilsiger, at parternes ret til at indgå ægteskab begrænses for at varetage samfundsmæssige hensyn.

Myndighederne blev frifundet. Vestre Landsret var i [BS-4922/2025-VLR](#) (24. november 2025) "i det væsentlige" nået til samme resultat.

Dommens rækkevidde bør læses præcist: Højesteret afviste **ikke**, at et generelt forbud mod livstidsdømtes ægteskab ville være konventionsstridigt – tværtimod hviler præmisserne på *Draper*-forbeholdets forudsætning om, at netop en generel begrænsning **ikke** kan retfærdiggøres. Resultatet bæres af en individualiseret afvejning i en sag med helt særlige træk: en ekstremt grov seksuelt motiveret drabssag, dokumenteret høj recidivrisiko og en relation, der udelukkende var opstået efter varetægtsfængslingen med en dengang mindreårig.

LOV

[Retsplejeloven § 226, stk. 1](#)[Straffeloven § 225](#)[Straffeloven § 237](#)[Straffuldbyrdsloven § 49a](#)[Straffuldbyrdsloven § 51a, stk. 1-2](#)[Ægteskabsloven § 21, stk. 1](#)

PRAKSIS

Højesteret · Livstidsdømt for drab og seksuelt overgreb nægtet ægteskabsudgang og besøgstilladelse – 26.06.2026
EMRK artikel 12 ikke krænk

Landsretten · Vestre Landsrets dom om livstidsdømts ret til at indgå ægteskab og afslag på udgang og besøg	24.11.2025
Landsretten · Kendelse om henvisning af sag om afslag på udgang til livstidsdømt	11.01.2023
Byretten · Retssag om gyldigheden af udgangsafslag til livstidsdømt og 10-års reglens forhold til forbuddet mod tilbagevirkende kraft	15.03.2024

§ 12 EMRK artikel 3: kravet om reducibility og 25-årsgrænsen

Livstidsstraffens forenelighed med **EMRK artikel 3** afhænger efter fast praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol af, at straffen er *reducible* – at der både findes en udsigt til løsladelse og en reel mekanisme til prøvelse heraf (jf. *Vinter m.fl. mod Storbritannien* og *Hutchinson mod Storbritannien*). Den danske ordning er netop bygget med dette for øje: [betænkning nr. 1424/2003](#) beskriver overgangen fra benådning til prøveløsladelse som en reaktion på, at livstidsstraffen "ved sin tidsubestemte karakter [er] særligt tyngende", og at der i benådningspraksis kunne "spores en ikke ubetydelig variation" i løsladelsestidspunktet.

Justitsministeriet har over for Folketinget udtrykkeligt anerkendt kravet. I besvarelsen af § 20-spørgsmål **S 320** og **S 353** fra Peter Skaarup (DF) – der spurgte til, om en livstidsdom kunne gøres reel og uden mulighed for prøveløsladelse – svarede ministeren:

Baggrunden for indførelsen af muligheden for prøveløsladelse af livstidsdømte var at tage højde for de retssikkerhedsmæssige spørgsmål, som den tidsubestemte livstidsstraf rejser.

Samtidig tilsiger Danmarks internationale forpligtelser, at en livstidsdømt senest efter 25 år har ret til at få prøvet, om den pågældende fortsat skal være [fængslet].

Denne 25-årsgrænse er den ydre ramme, som strafreformen 2026 opererer inden for. Ministeriets svar leverer dermed selv den præcise målestok: forhøjelsen fra 12 til 20 år bringer Danmark markant tættere på – men fortsat under – den grænse, regeringen selv har identificeret som konventionens ydergrænse. Det bekræftes af, at Folketinget klart har afvist at gå videre: beslutningsforslag **B 170** om ophævelse af livstidsdømtes mulighed for prøveløsladelse blev forkastet med 11 stemmer for (DF, NB og Inger Støjberg) mod 86.

Tre forhold gør ikke desto mindre 2026-reformen menneskeretligt følsom:

- Reformen er tilbagevirkende for igangværende afsoninger.** Ændringen "vil omfatte alle dømte, der afsoner en straf af fængsel på livstid, uanset om afsoningen er påbegyndt før lovens ikrafttræden". En dømt, der er 13 år inde i afsoningen ved ikrafttrædelsen – og altså ikke fanges af undtagelsen for dem, der havde afsonet 12 år – får reelt sit prøveløstidspunkt rykket 8 år. Enhedslisten anførte netop, at tiltaget "har karakter af straf med tilbagevirkende kraft". Spørgsmålet er velkendt fra praksis: EMD sonder mellem ændringer i selve *straffens* omfang (artikel 7) og ændringer i *fuldbyrdelsen*, hvor lovgiver har et bredere spillerum. Samme spænding blev prøvet i [BS-29903/2021-SVE](#) i forhold til 10-årsreglens tilbagevirkende kraft.
- Prøvelsens realitet må kunne bære den længere ventetid.** Artikel 3-kravet handler ikke kun om, *hvornår* der prøves, men om at prøvelsen er reel. Praksis efter [§ 41, stk. 2](#) – hvor domstolene som vist i [BS-1929/2009-HRS](#) og [BS-28744/2020-GLO](#) accepterer, at et udslusningsforløb er en forudsætning – forudsætter, at udslusningen faktisk tilrettelægges. Retten i Glostrups bemærkning om, at det er "påtrængende nødvendigt", at direktoratet muliggør afprøvning under friere former, får skarpere kant, når 10-årsreglen for udgang i [§ 49 a](#) sammenholdes med en 20-årstærskel: vinduet til at opbygge et

udslusningsforløb inden første prøvelse er utvivlsomt bredere, men adgangen til frihedsgoder er samtidig snævrere end før 2022.

3. **Den absolutte spærring i § 41, stk. 3** kan i princippet blokere prøveløsladelse på ubestemt tid, så længe en konflikt verserer og politiet oplyser om tilknytning. Modvægten er den obligatoriske genoptagelse hver tredje måned efter [løsladelsesbekendtgørelsens § 4](#).

Mod krænkelserisikoen taler, at kernen i den danske ordning er intakt: der er fortsat en obligatorisk, tilbagevendende og domstolsprøvbar vurdering med en fast startdato, hvilket er præcis den type mekanisme, EMD efterspørger.

LOV	Straffeloven § 41, stk. 1-3	Straffuldbyrdelesloven § 49a	Straffuldbyrdelesloven § 112
PRAKSIS	Byretten · Retssag om gyldigheden af udgangsafslag til livstidsdømt og 10-års reglens forhold til forbuddet mod tilbagevirkende kraft Byretten · Stadfæstelse af afslag på prøveløsladelse for livstidsdømt drabsmand Byretten · Prøveløsladelse af livstidsdømt – krav om udslusningsforløb		
			15.03.2024
			21.05.2021
			02.09.2009

§ 13 Forvaring som alternativ til livstid ved særligt farlige gerningsmænd

Forvaring efter [§ 70](#) er den anden tidsubestemte frihedsberøvelse i dansk ret. Foranstaltningen kan idømmes ved bl.a. grove forbrydelser mod liv og legeme, når det efter forholdets karakter og oplysningerne om gerningsmandens person må antages, at han frembyder nærliggende fare for andres liv, legeme, helbred eller frihed, og forvaring findes påkrævet for at forebygge denne fare.

Sammenhængen mellem livstid og forvaring er ikke tilfældig. Straffelovrådet forudså i [betænkning nr. 1099/1987](#), at afskaffelse af livstidsstraffen ville flytte tyngden til forvaring:

Det er muligt, at en afskaffelse af straffen fængsel på livstid i flere tilfælde vil gøre det aktuelt i drabssager at overveje dom til tidsbestemt forvaring i medfør af straffelovens § 70. [...] Det fremgår allerede nu af denne bestemmelses ordlyd, at den omfatter forsætligt drab.

Rådets mindretal (Haulrig og Waaben), der ikke ville udtale sig imod en afskaffelse, accepterede udtrykkeligt denne konsekvens. Argumentet illustrerer en vigtig pointe: de to sanktioner er kommunikerende kar. Netop derfor er 10-årsreglen i [straffuldbyrdeleslovens § 49 a](#) og besøgsreglen i [§ 51 a](#) affattet, så de også rammer forvaringsdømte, der er dømt for overtrædelse af en bestemmelse, som hjemler straf af fængsel på livstid.

Den grundlæggende forskel ligger i prøvelsesmekanikken. Ved forvaring påhviler det efter [§ 72](#) anklagemyndigheden at påse, at foranstaltningen ikke opretholdes længere end nødvendigt, og ophør eller opretholdelse afgøres af **retten**. Ved livstid sker prøvelsen derimod administrativt efter [§ 41, stk. 1](#) med efterfølgende domstolsprøvelse efter [straffuldbyrdeleslovens § 112](#). Livstid har en fast, lovbestemt startdato for prøvelsen; forvaring har løbende prøvelse, men ingen minimumsperiode.

At langvarig forvaring rejser samme farlighedsproblematik som livstid, viser [AM2023.08.11H](#) (11. august 2023), hvor Højesteret **ophævede** en prøveløsladelse af en forvaringsdømt efter 20 års anbringelse med henvisning til utilstrækkelig afprøvning af faren. Afgørelsen er den logiske spejling af prøveløsladelsespraksis for livstidsdømte: kravet om reel afprøvning under friere former skærer begge veje – det kan bære et afslag (som i [BS-28744/2020-GLO](#)), men det kan også bære en tilsidesættelse af en for optimistisk løsladelsesbeslutning.

års fængsel for narkotikakriminalitet, og tilkendte 8.000 EUR. Men Sarac-linjen angår netop **mellemkategorien** af kriminalitet. Ved livstid er den danske margin efter Üner- og Cakmak-praksis i realiteten fuld.

Et praktisk samspil fortjener fremhævelse: efter § 41, stk. 4 og 6 gælder hverken programkravet eller kontaktforbudsvilkåret for livstidsdømte, der er udvist ved dom **og kan udsendes** i forbindelse med løsladelsen. Forarbejderne fra 2017 præciserer, at ordningen derimod finder anvendelse på udviste, "hvor der ikke er udsigt til, at udsendelsen af den pågældende kan effektueres i praksis". Udsendelsesmuligheden – ikke udvisningsdommen i sig selv – er dermed det afgørende kriterium.

LOV	Straffeloven § 41, stk. 4, 6	Straffeloven § 237	Udlændingeloven § 22
PRAKSIS	Landsretten · Livstid for planlagt banderelateret drab og drabsforsøg: Likvidering udført af lejemor og medvirkende 30.09.2025 Menneskerettighedsdomstolen · Krænkelser af EMRK artikel 8: Permanent udvisning af settled migrant efter 26 års ophold fundet uforholdsmæssig 09.04.2024 Menneskerettighedsdomstolen · Cakmak mod Danmark – Udvisning efter forsøg på manddrab (EMD) 15.02.2024 Menneskerettighedsdomstolen · Menneskerettighedssag vedrørende udvisning og indrejseforbud: Üner mod Holland 18.10.2006		

§ 15 Sammenfatning: to spor, der begge er strammet

Livstidsstraffen fungerer i dansk ret ad to spor, der skal læses sammen.

Kvalifikationssporet er stabilt og domstolsstyret. Udgangspunktet for manddrab er 12 års fængsel, og livstid kræver særlige omstændigheder. [Rigsadvokatmeddelelsen om drab](#) udpeger tre kategorier, hvor livstid er *udgangspunktet* – gentagelsestilfælde (U 2018.3737 H), drab på flere ved forskellige lejligheder uden indbyrdes forbindelse (U 2007.1588/2 H) og drab på barn i forbindelse med seksualforbrydelse (U 2000.2405 H, U 2005.2353 H). Hertil kommer den moderne § 81 b-mekanik fra U 2022.40 H, hvor livstid ikke vælges, men *fremkommer*: overstiger den beregnede straf de 20 år i § 33, stk. 2, findes der intet tidsbestemt alternativ. Det er denne mekanik, der driver landsretternes livstidsdomme i banderelaterede likvideringssager 2024-2025. Kun § 33, stk. 3 sætter en absolut grænse: aldrig livstid for forhold begået før det fyldte 18. år.

Fuldbyrdelessporet er derimod strammet gennemgribende på under fem år:

År	Ændring	Retsvirkning
2014	Lov nr. 733 af 25. juni 2014	§ 41, stk. 3: absolut spærring ved bandekonflikt med skydevåben m.v.; kontaktforbudsvilkår
2017	Lov nr. 672 af 8. juni 2017	§ 41, stk. 4 og 7: programkrav for § 81 a- og kap. 12/13-dømte
2022	Lov nr. 157 af 31. januar 2022	Straffuldbyrdelesslovens §§ 49 a og 51 a: 10-årsregel for udgang og besøg
2024	Lov nr. 665 af 11. juni 2024	§ 41, stk. 3 udvidet til knive og blankvåben
2026	Lov nr. 263 af 11. februar 2026	§ 41, stk. 1: 12 → 20 år; § 112, nr. 6: 14 → 22 år

Den samlede bevægelse er entydig. Historisk lå den reelle afsoningstid omkring 14 år – 45 af 56 livstidsdømte 1951-1994 blev benådet efter gennemsnitligt 14 år og 1 måned, jf. [ombudsmandens sag om benådning af livstidsfange](#). Nyordningen i 2001 kodificerede dette niveau som en 12-årstærskel med retskravslignende prøvelse. Med 2026-reformen er den lovbestemte minimumstid nu **højere end det historiske gennemsnit for faktisk afsoning** – og prøvelsen kan først indbringes for domstolene efter 22 år.

Samtidig er retspraksis efter [§ 41, stk. 2](#) uændret restriktiv. Domstolene tilsidesætter kun undtagelsesvis kriminalforsorgens skøn, og udslusningskravet – uledsaget udgang, åbent fængsel, udstationering – er reelt en forudsætning. Der findes kun ét klart eksempel på, at en livstidsdømt har fået medhold: hjemvisningen i [BS-20193/2021-OLR](#). Det gennemgående tema – formuleret skarpest af Retten i Glostrup i [BS-28744/2020-GLO](#) – er cirkelslutningen: uden afprøvning under friere former ingen farlighedsvurdering, og uden farlighedsvurdering ingen prøveløsladelse.

Den praktiske konsekvens for rådgivning er, at **tærsklen sjældent er det afgørende**. Det, der bestemmer udfaldet, er udslusningsforløbet, medvirken til retspsykiatrisk undersøgelse (jf. [BS-9326/2022-HJR](#)) og fraværet af en verserende gruppekonflikt. Med 20-årstærsklen får kriminalforsorgen otte ekstra år til at tilrettelægge udslusningen – men [§ 49 a](#) fastholder samtidig, at de første 10 år som klart udgangspunkt er uden udgang overhovedet. Hvorvidt den kombination efterlader en tilstrækkelig reel udsigt til løsladelse, når Justitsministeriet selv har lagt til grund, at konventionen kræver prøvelse senest efter 25 år, er det åbne spørgsmål, som praksis efter februar 2026 må besvare.

LOV	Straffeloven § 33, stk. 2-3	Straffeloven § 41, stk. 1-3	Straffeloven § 42, stk. 1
	Straffeloven § 81b	Straffeloven § 237	Straffuldbyrdelesloven § 49a
			Straffuldbyrdelesloven § 112
PRAKSIS	Højesteret · Højesterets afslag på prøveløsladelse af livstidsdømt grundet manglende medvirken til mentalundersøgelse		
			29.06.2022
	Højesteret · Højesteret stadfæster livstidsdom for planlagt likvidering med skydevåben på åben gade		
			06.10.2021
	Højesteret · Livsvarigt fængsel for drab i gentagelsestilfælde, databedrageri og brandstiftelse – Betydningen af en 20 år gammel drabssag		
			12.09.2018
	Landsretten · Landsretten hjemviser sag om prøveløsladelse af livstidsdømt til Kriminalforsorgen		
			23.12.2021
	Byretten · Stadfæstelse af afslag på prøveløsladelse for livstidsdømt drabsmand		
			21.05.2021

REFERENCE Lovgrundlag 6 paragraffer

Straffeloven § 33	stk. 1, 3	Straffeloven § 41	stk. 1, 2-4
Straffeloven § 42	stk. 1	Straffeloven § 237	
Straffuldbyrdelesloven § 49a		Straffuldbyrdelesloven § 112	

MATERIALE Citerede afgørelser 20 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS	5
26.06.2026	Livstidsdømt for drab og seksuelt overgreb nægtet ægteskabsudgang og besøgstilladelse – EMRK artikel 12 ikke krænket
	62061-2025

11.08.2023	Højesteret ophæver prøveløsladelse af forvaringsdømt efter 20 års anbringelse – utilstrækkelig afprøvning af fare	AM2023.08.11H
29.06.2022	Højesterets afslag på prøveløsladelse af livstidsdømt grundet manglende medvirken til mentalundersøgelse	bs-9326-2022-hjr
06.10.2021	Højesteret stadfæster livstidsdom for planlagt likvidering med skydevåben på åben gade	1022-1230
12.09.2018	Livsvarigt fængsel for drab i gentagelsestilfælde, databedrageri og brandstiftelse – Betydningen af en 20 år gammel drabssag	Sag 59/2018
LANDSRET TEN · ANKEINSTANS		7
24.11.2025	Vestre Landsrets dom om livstidsdømts ret til at indgå ægteskab og afslag på udgang og besøg	10509-12389
30.09.2025	Livstid for planlagt banderelateret drab og drabsforsøg: Likvidering udført af lejemor der og medvirkende	10166-11930
25.09.2025	Landsretten stadfæster livstidsdom for medvirken til drab og ulovlig våbenbesiddelse	10123-11877
04.09.2024	Stadfæstelse af livstidsdom for manddrab begået i forening og ulovlig våbenbesiddelse på offentligt tilgængeligt sted	S-530-23
11.01.2023	Kendelse om henvisning af sag om afslag på udgang til livstidsdømt	2905-3443
23.12.2021	Landsretten hjemviser sag om prøveløsladelse af livstidsdømt til Kriminalforsorgen	2130-2544
19.11.2009	Landsrettens kendelse om stadfæstelse af afslag på prøveløsladelse for livstidsdømt	4419-5301
BYRET TEN · FØRSTE INSTANS		3
15.03.2024	Retssag om gyldigheden af udgangsafslag til livstidsdømt og 10-års reglens forhold til forbuddet mod tilbagevirkende kraft	6262-7502
21.05.2021	Stadfæstelse af afslag på prøveløsladelse for livstidsdømt drabsmand	1991-2374
02.09.2009	Prøveløsladelse af livstidsdømt – krav om udslusningsforløb	4374-5249
MENNESKERETTIGHEDSDOMSTOLEN · SPECIALRET		3
09.04.2024	Krænkelser af EMRK artikel 8: Permanent udvisning af settled migrant efter 26 års ophold fundet uforholdsmæssig	19866/21
15.02.2024	Cakmak mod Danmark – Udvisning efter forsøg på manddrab (EMD)	21783/22
18.10.2006	Menneskerettighedssag vedrørende udvisning og indrejseforbud: Ünner mod Holland	46410/99
DEN SÆRLIGE KLAGERET · SPECIALRET		1
25.05.2026	Genoptagelse af straffesag om anvendelse af straffelovens § 81 a efter nye oplysninger om bandekonflikt	25/30584
PARKERINGSKLAGE NÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS		1
28.06.2023	Ugyldig p-tilladelse efter påstået vildledende vejledning fra p-vagt ved Sønderøparken	park-2374
Fængsel på livstid (straffeloven §§ 33, 41, 42)		21

FORARBEJDE Betænkninger

4 referencer

Straffelovrådets betænkning om strafferammer og prøveløsladelse

nr. 1099 · 1987 · Justitsministeriet

Betænkning om en lov om fuldbyrdelse af straf mv. (Bind I)

nr. 1181 · 1989 · Justitsministeriet

Straffelovrådets betænkning om straffastsættelse og strafferammer I - Almindelig del

nr. 1424 · 2003 · Justitsministeriet

Alternativer til frihedsstraf – et debatoplæg. Betænkning nr. 806

nr. 806 · 1977 · Justitsministeriet